

שמעתא עמיקתא

גליון תרפ"ד | פרשת כי תשא - פרה | תשפ"ו | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

משיעורי

הלכות מצויות לפורים (ב')

הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

קריאת המגילה

קריאה לנשים

א. חובתן בקריאת המגילה

נשים חייבות בקריאת המגילה. [ש"ע (סי' תרפ"ט)]. אלא שיש אומרים שאינן חייבות לקרוא אלא לשמוע. [ע"י לקמן].

ב. יכולה לצאת על ידי אחרים

אשה שיש לה ממי לשמוע לא תקרא בעצמה אלא תצא ע"י אחרים. [מ"ב (סי' ח)].

ג. להוציא רבים ידי חובתם

אשה אינה מוציאה רבים ידי חובתם. [ש"ע (סי' תרפ"ט סעי' ב)]. ואין לאשה לקרוא להוציא נשים אחרות ידי חובתן. [שעה"צ (סי' תרפ"ט אות ט) משום דזילא בהו מלתא]. ומכל מקום אם אין להן אפשרות אחרת לשמוע המגילה יכולה להוציאן ידי"ח. [תורת היולדת (פניה סוף אות ד)].

ד. להוציא שאר נשים ידי חובת הברכה

נשים הבאות לשמוע קריאת המגילה, י"א שכל אחת תברך לעצמה. [מנח"י (ח"ג סי' נד אות לח), הגר"ח (סי' תרפ"א אות ב)]. והעיקר כדעה הראשונה. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ג פמ"א אות ט)]. [אגרת הפורים פ"ג הגה מא].

ה. קריאה ברוב עם

אין חובה לנשים לחזור אחר קריאה ברוב עם. [כן בשמע מהמ"ב (סי' תרפ"ט ס"ק א)]. וכ"כ החלקת יעקב (אור"ח סי' רלב). וי"א שגם נשים תלכנה לבית הכנסת משום ברוב עם. [ח"י"א (כלל קנה אות ז) וכה"ח (סי' תרפ"א אות ב)]. והעיקר כדעה הראשונה. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ג פמ"א אות ט)].

ו. צירוף נשים לעשרה

ע"י מה שכתבנו בזה בידינו שמיעה בעשרה וברוב עם אות ג'.

ז. הברכות על הקריאה

אם האשה קוראת לעצמה, מברכת "לשמוע מגילה". [רמ"א (סי' תרפ"ט סעי' ב), מ"ב (סי' תרצ"ב ס"ק יא) והגר"ש"א זצ"ל (נטיע גביאל פ"ד ה"ה)]. ויש אומרים שמברכת "לשמוע מקרא מגילה". [מ"ב (סי' תרפ"ט ס"ק ח) ומנחת פתים (סי' תרפ"ט)]. וכן יש לנהוג. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"א אות לב)].

ח. קריאה לנשים

הקורא קריאה לנשים, ישמע המגילה קודם לכן בבית הכנסת ואחר כך יוציא אותן ידי חובה. ומכל מקום אם מכון שלא לצאת באותה קריאה שפיר דמי לצאת אחר כך בקריאת הצבור. [מ"ב (סי' תרצ"ב ס"ק יא)].

ט. אם השומעים יברכו בעצמם

אם השי"ץ כבר יצא ידי חובת קריאת המגילה (או שמכין שלא לצאת בקריאה זו), היוצאים יד"ח ע"י יברכו בעצמם על המגילה. [מ"ב (סי' תרצ"ב ס"ק ז)]. ועיין עוד לעיל אות ד'.

י. נוסח הברכה

המברך עבור נשים טוב שיברך לשמוע מגילה. [מ"ב (סי' תרצ"ב ס"ק יא)].

יא. ישיבה בקריאה לנשים

הקורא את המגילה לכמה נשים, אפילו הן יותר מעשרה, יכול לשבת בעת הקריאה. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ג פמ"א אות ל)].

יב. ברכת הרב את ריבנו

אחר קריאת המגילה לנשים אין מברכים ברכת "הרב את ריבנו" אפילו הן עשרה. [הגר"ש"א זצ"ל (הלכ"ש פ"ג אות ג) והגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"א אות לב)].

בן כרך ובן עיר

א. חובת קריאת המגילה בעיירות וכרכים

ביום י"ד באדר קוראים את המגילה בעיירות גדולות וכרכים שאינם מוקפים חומה מיוחדת יהושע בן נון. אמנם כרכים המוקפים חומה מיוחדת יהושע בן נון, אפי' אינן מוקפים עכשיו, קורין בטי"ו. והכפרים הנראים עם הכרכים המוקפים, אפי' אינם סמוכים קוראים בטי"ו. וכן הדין בסמוכים אפי' אינם נראים עמהם, ובלבד שלא יהיו רחוקים מהכרך יותר ממיל. [ש"ע (סי' תרפ"ט סעי' א-ג)]. וע"י במ"ב (שם) הפרטים בה"ח.

ב. עיירות הממוקפות

עיירות הממוקפות אם הם מוקפות מיוחדת יהושע בן נון או אם סמוכות לעיירות המוקפות חומה, נחלקו הראשונים מתי זמנם לקריאת המגילה. יש אומרים שקוראים ביום י"ד בלבד, שחולכים אחר רוב עיירות שרובן אינן מוקפות מיוחדת יהושע. ר"ן (מגילה ב. ד"ה ולענין). ויש אומרים שקורין בי"ד ובטי"ו, ומברכים על קריאתה בי"ד בלבד הואיל והיא זמן קריאתה לרוב העולם. [רמב"ם (מגילה פ"א הי"א)]. והעיקר כדעה האחרונה. [ש"ע (סי' תרפ"ט סעי' ד)]. אולם הגר"א (שם) פסק כהר"ן. ומבואר בשעה"צ (אות ט) שעכ"פ מצרפין דעת הגר"א לקולא.

ג. אלו עיירות בכלל הספק

ודין הספקות י"א שנוהג בטהרה, יפ, צפת, עכו, חיפה, לוד, באר שבע, בית שאן, חברון, שכם ועזה. וי"א שגם באשדוד, אשקלון, גוש חלב ורמלה. ובחז"ל דין הספקות נוהג בדמשק, צור ובגדד. וי"א אף בפראג. [ע"י בזה במנח"י (ח"ח סי' סא)]. בקובץ תשובות (ח"א סי' סח), בה"ח (סי' תרפ"א אות ז) ועוד. וינהג כל א' לפי מנהג המקום והוראת רבותיו.

ד. קרא בי"ד בכרך המוקף חומה

בן כרך שקרא ביום י"ד יצא בדיעבד. [מ"ב (סי' תרפ"ט ס"ק יא) דלא כהר"ן]. ומכל מקום הקורא ביום י"ד מחמת ספק שמא המקום אינו מוקף חומה וכדומה צריך לחזור ולקרוא ביום ט"ו כי כך קבעו חכמים מתחלה. [חזו"א (אור"ח סי' קנ"ג ס"ק ב' ד"ב בד"ק)]. וע"י עוד לעיל אות ב'.

ה. בן כרך להוציא בן עיר ידי"ח קריאת המגילה

מי שדין לקרוא בטי"ו, אינו יכול לקרוא ולפניו לבני י"ד בי"ד, וכן להיפך. [פרי"ח (סי' תרפ"א אות א)]. ויש אומרים שאם בן כרך קרא לבן י"ד בי"ד יצא בדיעבד. [פמ"ג (שם מ"ז ס"ק ב), הגר"א (סי' ק) ועוד. ובמ"ב (סי' ק) הביא שתי הדעות. וע"י בשעה"צ (שם)]. וע"י עוד בשמעתא עמיקתא גליון ר"ז.

ו. בן עיר שהלך לברך

דעת המ"ב (סי' תרפ"ט ס"ק יב) שאם היתה דעתו בעת נסיעתו לחזור לעירו לפני שיאיר היום, אף שלבסוף רואה שהוא מוכרח להתעכב בכרך ביום ט"ו, מ"מ אינו נקרא "מוקף" וקורא

ביום י"ד בהיותו בכרך. אבל אם בעת נסיעתו לא היה בדעתו לחזור מהכרך אלא לאיר שיאיר יום ט"ו, חל עליו שם מוקף וקורא ביום ט"ו, ואפילו אם אח"כ חזר לעירו ביום ט"ו קורא שם אם לא קרא מתחלה בכרך. וכ"ז אם לא נמלך לחזור קודם שיאיר היום, אבל אם חזר לעירו קודם היום לא מועיל מה שחשב מתחלה להיות בכרך בעת קריאת העיר. אולם דעת החזו"א (סי' קנ"ג ס"ק ה) שלא מועילה כוונתו בעת נסיעתו לקבוע מקומו, אלא אם לא היה בדעתו בעת נסיעתו לחזור משם רק לאחר זמן הקריאה דהיינו ביום י"ד (צה"כ). [ב"י] כוונה מתחלת הלילה להישאר עד אור הבוקר. ואף אם לבסוף חזר קודם שיאיר היום חייב לקרוא כדן המקום דשם (דלא כהמ"ב שסובר שאם נמלך וחזר קודם שיאיר היום אינו חייב לקרוא). והכרעת הפוסקים שיש לחוש לדעת החזו"א. ועל כן מי שחיובו תלוי במחלוקת זו חייב בקריאה מספק ואינו מברך, ורצוי שישמע הברכה מאחר, וכמ"כ חייב בשאר מצות היום ואומר על הנסים. [הגר"ש"א זצ"ל (שבז"ו פ"א אות ב)].

ז. בן כרך שהלך לעיר

כתב המ"ב (סי' תרפ"ט ס"ק יב) שאם היתה דעתו בעת נסיעתו לחזור למקומו קודם שיאיר יום י"ד באדר, אינו קורא עמהם אף אם לבסוף נתעכב ולא חזר, אלא קורא ביום ט"ו כמקומו. אבל אם לא היה בדעתו בעת נסיעתו לחזור משם רק לאחר זמן הקריאה דהיינו ביום י"ד בבוקר, חלה עליו חובת הקריאה של העיר. ואף שחזר באותו יום ובא לכרך צריך לקרוא ביום י"ד. [וכתי' הפמ"ג (מ"ז ס"ק ה) שאם היתה דעתו להישאר שם ושניה דעתו לחזור לפני שיאיר היום והתעכב שם מחמת אונס פטור]. וכל זה אם לא נמלך לחזור קודם שיאיר היום, אבל אם חזר למקומו שהוא הכרך קודם היום לא מועיל מה שחשב מתחלה להיות בעיר בעת קריאת העיר. וע"י באות הקודמת לענין דעת החזו"א.

ח. בן עיר שעקר דירתו והלך לברך (להתחייב בי"ד וטי"ו)

בן עיר שעקר דירתו (לאחר שקרא בי"ד) והלך לברך, י"א שמתחייב שנית בטי"ו. [בה"ל (סי' תרפ"ט ד"ה בן עיר) ע"פ הירושלמי. ומשמע מסתימת דבריו דאף אם לא עקר ביתו אלא ליום ט"ו חייב. וכ"כ המנח"י (ח"א סי' כב אות ג)]. וי"א שפטור אפי' עקר דירתו לגמרי (לא לפורים בלבד) או שהוא בן כרך שהיה בעיר בי"ד וחזר לכרכו (ששם ביתו הקבוע) בליל ט"ו. [חזו"א (סי' קנ"ג ס"ק ו) דינין העולים ד"ה ביע שבכנס] וכן נקט המקראי קודש (פורים סי' יט). ובדרך זה כתי' באור לציון (ח"א סי' מו וח"ד פניה אות ז). והמוע"ז (ח"ב סי' קפד אות ה) כתי' שמחמת שיש חולקים על הירושלמי בכל גוונא יקרא לא ברכה. וכן נקט המנח"י (ח"י סי' נד). וע"י בהכ"ח (אות כט) שנקט שלא לברך בהכ"ג כי כל שקרא בי"ד לדעת הירושלמי דהלך נפטר (ואולם יעניין להלן שמבואר שם בשם הפמ"ג והחזו"א דלא כתבנתו בירושלמי). ולמעשה אם לא עקר לגמרי יקרא בלא ברכה (אבל אם עקר או שחזר לכרכו יכול לסמוך לברך), ולכתחלה לא יוציא רבים ידי"ח. [הגר"ש"א זצ"ל (שבז"ו יצחק פורים ע"מ כז-כח)]. וע"י בשמעתא עמיקתא גליון תכ"א.

ט. בן כרך ששהה בעיר בי"ד וחזר לברך בטי"ו

בן כרך שהיה בעיר בי"ד והתחייב שם וחזר לברך בטי"ו. י"א שאם חזר בתחלת הלילה מתחייב בטי"ו (אף אם יצא מהכרך פעם שניה קודם שיאיר היום). ואפי' אם שוהה בעיר בתחלת יום ט"ו אם דעתו לחזור לברך קודם שיאיר היום חייב לקרוא בטי"ו (אפי' שהוא עדיין בעיר). [חזו"א (שם)]. ומי"מ י"א שכיון שכבר התחייב בקריאה של י"ד, לא יברך על הקריאה בטי"ו. [מנח"י (ח"י סי' נד) ושבט הלוי (ח"ח סי' קס)]. ויש חולקים וסוברים שיברך. [הגר"ש"א זצ"ל (הלכ"ש פ"ב אות ה)]. וי"א שיברך דוקא אם חזר לברך מבעוד יום. [הגר"ש"א זצ"ל (שבז"ו יצחק ח"ז ע"מ כז-כ)].

י. קריאה בעיר שנמצא שם (לפני שיצא לדרך) או בשעת הנסיעה

הנסיעה מהכרך לעיר על דעת להתחייב שם (או מהעיר לברך המוקף חומה ע"ד להתחייב שם), מן הדין מותר לו לקרוא בעודו נוסע לשם טרם שהגיע למקום חפצו. [ע"י במ"ב (סי' תרפ"ט ס"ק יב) דס"ל דחל תלוי בדעתו בעת נסיעתו. אולם לחזו"א (סי' קנ"ג ס"ק ה) שלא מועילה כוונתו בעת נסיעתו לקבוע מקומו, אלא כניסתו לשם קובעת, יש לעיין בה"ח]. ובן כרך שהיה בעיר וחזר לברך מן הדין יכול לקרות המגילה בעודו בעיר, אלא ששם שם לא יקרא אלא כשישוב לביתו ששם נוהג היום פורים (א.ה.ה. מסתבר שה"ח לבן עיר שהולך לברך). [הגר"ש"א זצ"ל (הלכ"ש פ"ב הגה ט)].

יא. בן כרך שעקר דירתו והלך לעיר בטי"ו (להיפטר בי"ד וטי"ו)

בן כרך שעקר דירתו והלך לעיר בטי"ו י"א שהרי זה פטור ממצות פורים כאן וכאן. [בה"ח (אות כ) בשם החמ"ב (אות ג), וכן דעת החזו"א (שם ס"ק ו)]. ובמוע"ז (ח"ב סי' קפד אות ג) יצא לחדש דבכה"ג בענין קריאת דירה למגורן, ואף לדעה זו אין ראוי לעשות כן. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"א אות א)].

יב. עליה לתורה לבן כרך בעיר (או להיפך)

בן כרך הנמצא בעיר ביום י"ד אינו עולה לתורה בקריאת התורה, ובדיעבד (אם כבר קראוהו) עולה. אולם בן עיר בכרך ביום ט"ו אינו עולה כלל. ובשני וחמישי ב"י האופנים יכולים לעלות. [ע"י אשרי האיש (פמ"ה אות יג) בשם הגר"ש"א זצ"ל ובשמעתא עמיקתא גליון רצ"ח].

משלוח מנות

א. חובת משלוח מנות

חייב אדם לשלוח שתי מנות לרעהו, דכתיב "ומשלוח מנות איש לרעהו". ומצותה שתי מנות לאדם אחד, וכל המרבה הרי זה משובח. [ש"ע (סי' תרצ"א סעי' ד) ומ"ב (שם ס"ק א)].

ב. מנות המצוה - שליחת כלים או מניני מאכל

יש אומרים שהטעם של משלוח מנות הוא כדי להרבות שלום וריעות. [מנות הלוי (מגילת אסתר פ"ט ס"פ יט)]. וי"א שהוא כדי שיהא לכל א' צורכי סעודת פורים. [תרה"ד (סי' קיא)]. וע"י בחת"ס (סי' קצ"ג) שנוי מהרמ"א שס"ל כהמנות הלוי, אולם הפרי"ח (שם) חולק על הרמ"א. ויש כמה נפק"מ בין הטעמים, כגון שלפי השיטה הראשונה אפשר לשלוח כלים וכדומה. אבל לפי השיטה השנייה צריכים דוקא דבר מאכל. ומכל מקום כבר נתפשט לתת במשלוח מנות מיני מאכל.

ג. מה שצריך להביא

נשים חייבות במשלוח מנות. [רמ"א (סי' תרצ"א סעי' ז)]. ונשים נשואות נהגו להקל בזה כי יוצאות ע"י הנתינה של בעליהן. וי"א שלכתחלה אין לסמוך על זה. [מ"ב (סי' קכ). ועיי"ש במ"ב שכתב שמ"מ יש להחמיר, אלא שהמהנה הפטור לא להחמיר בזה. וע"י בנרתי"ש (סי' תרצ"א אות ב) שכתב שאשתו יוצאת ע"י הנתינה של בעלה כי כגוף אחד ניהוה]. ומ"מ יכולה לשלוח מהמאכלים ומשקים המצויים בביתא אע"פ ששייכים לבעלה משום שיש לה רשות לתתם לאחרים אבל כלה אף ללא קנין. [שבט הלוי (ח"ט סי' קמו אות א)].

דן **חינוך הקטנים**

קטן חייב במשלוח מנות מדין חינוך. [פמ"ג (סי' תרצה אי"א ס"ק יד)].

ה. לשלוח לקטן

לכתחלה יש לגדול להמנע משלוח מנות לקטן (ואם כבר יצא ידי חובתו אין חשש). ועי' בערוה"ש (סי' תרצה אות יח) שנקט שאם שולח משלוח מנות לקטן יצא, דרעהו קרינן ביה. וכן נקט במקראי קדש (פורים סי' לט אות ב). אולם הבן איש חי (פרי' תצוה אות טו) והכה"ח (סי' תרצג אות יג) ספקו דבכה"ל יצא.

ו. לשלוח על ידי שליח

יש אומרים שאפשר שחייבו חז"ל לשלוח המנות דוקא על ידי שליח. [מ"ב (סי' תרצה ס"ק יח) בשם הבנין ציון (סי' מד) (אלא שבאמת שם פטט דלא בעינן שליחות ומסתפק שמוי יש דין לכתחלה לעשות כן), ועי' במקור חיים (ססי' תרצג)]. ויש אומרים שאין צריך שליחות. [אי"א בוטשאטש (שם), כה"ח (אות מא) וחז"י"א (זינים והנהגות)]. ולכתחלה יש להקפיד לשלוח עכ"פ משלוח מנות אחד על ידי אחר.

ז. לשלוח על ידי קטן (לדעת המהמורים לעיל)

י"א שמועיל לשולחם אף על ידי קטן. [חת"ס ומקור חיים (ססי' תרצג)]. ויש מסתפקים בזה. [הרע"א (פסקי תשובה סי' קמח)]. ודעה ראשונה עיקר. [מהרש"ם (דעת תורה סי' תרצה)].

ח. לשלוח לפני פורים

יש אומרים שמועיל לשולחם מ"אדך אם יגיעו בפורים. [מהר"י"א (סי' רד). וכן פסק מהמהר"ש (דעת תורה שם סעי' ד). ועי' בבאר היטב (סי' תרצה ס"ק בשם ה"ד אהרן)]. ויש מחמירים שצריך לשולחם דוקא בפורים עצמו. [ערוה"ש (אות יז) ותורה לשמה (שאלה קפח)]. ועי' עוד בפמ"ג (סי' תרצה אי"א ס"ק א)].

ט. בן י"ד לבן ט"ו בטי"ו (או להיפך)

י"א שבן י"ד ששלח לבן ט"ו והגיע לידו בטי"ו ואכלו בטי"ו, יצא השולח יידי"ח, אבל בן כרך ששלח לבן עיר בטי"ו לא יצא. [אי"א (סי' תצ) כי הכל הולך אחר שמחת המקבל. ועי' בהמהרי"א אשכנזי (סדור בית עובד)]. וי"א שאינו יידי"ח אלא בי"ד לבן י"ד או בטי"ו לבן ט"ו. [ועי' חי' רבינו מאיר שמחה (לקוט"ס מגילה ד: ד"ה ועוד) ובתורת המועדים (סי"ק כ אות ה) בשם החזו"א ובצ"ץ הקודש (סי' נו)]. ולמעשה יש להקפיד לתת לבן י"ד בי"ד ולבן ט"ו בטי"ו. [הגרש"י"א זצ"ל (ובקשו מפיהו אות ט)].

י. מסתפק אם קיים המצוה

כל מצות היום הם מצות מדברי קבלה. [ש"לה (נר מצוה מסי' מגילה אות ו) וטורי אבן (מגילה ה: ד"ה חזקיה)]. ועל כן י"א שספק לחומרא. [טורי אבן (שם)]. ויש מסתפקים בזה. [מ"ב (סי' תרצב ס"ק טו)]. ולמעשה לכתחלה יש להחמיר לחזור ולקיימם.

יא. תנינת משלוח מנות למי שאינו מברך

מותר לתת משלוח מנות לשכן וכדי' שהוא שחוד שלא לברך, משום דרכי שלום או כדי לקרבו לנתן. [ואין בזה משום לפניע: י' אם כוונתו גם לקרב לב השני לחזור בתשובה אין חשש לפניע כמבואר בריטבי"א (קדושין לב. ד"ה הא). וכי"כ בתשובות והנהגות (חי"ב ססי' קלח). וכן מבואר במנח"ש (רסי' לה). ב' במקום דרכי שלום מותר כמבואר במ"ב (סי' שמו ס"ק ו) ועיי"ש התנאים בזה. וכן הוא בי"ד. ועי' בגליון ב"ג].

יב. להטביל הכלי שמסדרים עליו המשלוח מנות

הקונה כלי ע"מ למלאות אותו בדברי מאכל ולשלוח הכלי עם האוכל לאחר, אין המשלח צריך להטבילו, אלא המקבל חייב להטבילו כשמחליט להשתמש בו. [הגרש"י"א זצ"ל (קונטרס טב"כ - ישראלון אות נא). וכן שמענו בשם הגר"מ זצ"ל (וה"ד ביה ממה שנקט להחמיר בזה). ועי' בגליון צ"ד].

יג. להטביל כלי שעומד לתת במתנה

כלי העומד למתנה אין להטבילו לצורך המקבל. ואפילו זיכה את הכלי לחבירו לפני הטבלתו. ואם הטבילו, על המקבל לחזור ולהטבילו ללא ברכה. [הגרש"י"א זצ"ל (טבילת כלים פי"ח סה"ג ט), תשובות והנהגות (חי"א סי' תנב) ועוד. והארכנו בסי"ד בשמעתא עמיקתא גליון ס"ד].

יד. אכילה לפני קיום המצוה

י"א דראוי שלא לאכול קודם שיקיים משלוח מנות. [הגרש"י"א זצ"ל (פ"י"ט אות ט)]. ויש סוברים שאין לחוש בזה. [משנה הלכות (חי"ז סי' צב ד"ה דבר)]. וכן עיקר. [כן משמע מסתימת המ"ב. והיינו טעמא כי היא אכילה של מצוה משום שברביע סעודת פורים איכא מצוה כמבואר לקמן].

מתנות לאביונים

א. חובת מתנות לאביונים

חייב כל אדם ליתן לפחות שתי מתנות לשני עניים (דהיינו מתנה א' לכל א'). [שו"ע (סי' תרצד סעי' א)]. ומותר לתת מאכל או מעות. [מ"ב (שם ס"ק ב)]. ואפילו שתי פרוטות מועיל לזה. [מ"ב (שם)]. והגר"ח זצ"ל (ישמח ישראל עמי קמז)]. ויש אומרים שבזמנינו שאין לפרוטה ערך כלל יש לתת דבר חשוב שישמחו בו העני. [הגרש"י"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"ו אות יג)].

ב. נשים

נשים חייבות במתנות לאביונים, כי גם הן היו באותו הנס. [רמ"א (סי' תרצה סעי' ד) ומ"ב (סי"ק כה) דלא כהפ"ח (שם) שחולק על הרמ"א]. ובעל הבית יכול להקנות הכסף ע"י אחר עבור אותו או בנותיו הגדולות ולאחר מכן בשליחותן. ונשים נשואות נהנו להקל בזה כי יוצאות ע"י הנתינה של בעליהן. וי"א שמ"מ לכתחלה אין לסמוך על זה. [מ"ב (ס"ק כה). ועיי"ש במ"ב שכתב שמ"מ יש להחמיר. אלא שהמנהג הפשוט לו להחמיר בזה. ועי' בערוה"ש (סי' תרצד אות ב) שכתב שאשתו יוצאת ע"י הנתינה של בעלה כי כגוף א' יינהו. ועי' בשבט הלוי (חי"ט סי' קמז)].

ג. חינוך הקטנים

קטן שהגיע לחינוך פטור ממתנות לאביונים, כי על פי רוב אין לו מעות. [אי"א מבוטשאטש (סי' תרצה). ואע"פ שבשאר מצוות האב מחויב להוציא ממון על מנת לחנכו, צ"ל דס"ל דפטור כי אילו הקטן היה גדול גם היה פטור כי אין לו ממון]. [אבל כשהגיע לכלל מצוות אף על פי שסמוך הוא על שלחן אביו (סי' יחב). ערוה"ש (סי' תרצד אות ב). ועי' בפמ"ג (סי' תרצה אי"א ס"ק יד)].

ד. תנינת בן ביום

מחמת שעיקר טעם מצוה זו הוא כדי שיהיה לו במה לשמוח בפורים, כל שלא הגיע לידו בפורים אין קיים המצוה. [התעוררות בתשובה (סי' תצ)]. ועי' לקמן אות ה'.

ה. תנינת צ"ק מזומן

הנותן צ"ק לעני יוצא ידי חובה. [הגרש"י"א (הליכ"ש פ"א אות כג) והגרש"י"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"ו אות ג). ודעת הגר"מ זצ"ל (חוברת מועד הרבנים לעניני צדקה תשס"ד עמ' 7) שלא יידי"ח אי"כ העני יוציא הכסף בפורים מהבנק]. ואף אם נותן לגבאי המחלק לעניים צ"ק בסכום גדול שיחלק לכל עני כפי שיעור הנתינה. [כן התפרסם בחוברת ה"י"ל בשם הגרש"י"א זצ"ל].

ו. תנינת צ"ק דהוי

הנותן צ"ק דחוי יש מי שאומר שלא יידי"ח. [הגרש"י"א זצ"ל (שלמי מועד עמי רט)]. ויש אומרים שיוצא כיוון שיכול לקנות בזה בחנות. [הגרש"י"א והגר"ש ואגור זצ"ל והגר"ח זצ"ל (חוברת מועד הרבנים לעניני צדקה תשס"ד עמי ז)]. ואף אם אין לו מעות כעת בחשבון (אלא שיהיה לו אחר פורים). [משנה הלכות (חי"ו סי' קכב)]. והנותן לקופה של צדקה צ"ק דחוי והם מזוכים לו מעות פזומנים ונותנים זאת לעניים, מועיל לכל הדעות.

ז. לזכות את המתנה לעני על ידי אחר

אם יש לו כסף עבור עני ואינו פוגש אותו בפורים, יכול לזכות לעני את הכסף ע"י שליח, אפילו אם לא יגיע לידו עד אחרי פורים. וזה בתנאי שיוודע לעני בפורים. [מהר"י"א (סי' רז) ושרגא המאיר (חי"ג ק"ב). וכן דעת הגרש"י"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"ו אות ד). ועי' עוד בשיח יצחק (סי' שעט)].

ח. תנינתם קודם פורים

אין לתת לעני מתנות לאביונים קודם פורים. [ביאור הלכה (סי' תרצד)]. ומכל מקום אם נותן לעני בתורת פקדון והעני יזכה בהם בפורים מותר. [הגרש"י"א זצ"ל (ישמח ישראל עמי קלו)]. וכן מותר ליתנן לשלחי שיתנם לעני בפורים. [ערוה"ש (סי' תרצד אות ב)].

ט. קיום משלוח מנות ומתלא"א ע"י תנינת מנה חשובה לעני

יש אומרים שהשולח ב' מנות לאביון אחד יצא ידי חובת משלוח מנות ומתנה לאביון אחד.

[פרי"ח (סי' תרצה) וטורי אבן (מגילה ה: ד"ה קיימת)]. ויש מסתפקים בזה. [הטורי אבן (אבני שהם שם ו. ד"ה והשתא), הרע"א (סי' תרצה) והבאה"ל (שם ד"ה אה)]. וי"א שלמעשה לא יצא ידי חובת מתנות לאביונים. [מהר"י"א (סי' רד) הובא בדעת תורה סי' תרצה סעי' ד]. ועי' בזה בגליון ב"ב]. ועל כן יש לשלוח עוד שתי מתנות על מנת לצאת ידי חובה לכל הדעות.

י. לשלוח לקטן

מותר לתת מתנות לאביונים לקטן. [ערוה"ש (סי' תרצד אות ב) וכה"ח (סי' תרצד אות יב)].

דיני הסעודה

א. להשתכר בפורים

אמרו חז"ל שחייב אדם להשתכר בפורים. וי"א שהדברים כמשמעם. [שו"ע (סי' תרצה סעי' ב). ושערי"ת (אות ב). וכן הוא בבחי"ל (שם) בדעת השו"ע]. ומ"מ היודע בעצמו שיזלזל אז במצוה מן המצות או שיהנוג קלות ראש מוטב שלא ישתכר. [בה"ל (ד"ה עד). ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קל"ז]. וי"א שישתה יותר מלימודו ואח"כ ירדם ויקיים עד דלא ידע. וכן עיקר. [רמ"א (שם) ומ"ב (סי"ק ה). ועי' בשבט הלוי (חי"י סי' קז) דשיעור יי"ח מלימודו" פירושו שהיון שותהה עושה עליו רושם של התרוממות שמחה]. אמנם לא מועיל לישון וחי"ח לשותו. [מקראי קדש (פורים סי' מה)]. נשים פטורות ממצוה זו. [שבט הלוי (חי"י סי' יח אות ב). ועי' בכל זה בשמעתא עמיקתא גליון צ"ד].

ב. מי שזומק לו היין

מי שזומק לו שתיין יין פטור ממצוה זו. [שערי"ת (סי' תרצה אות ב)]. ומ"מ אף מי שאינו יכול להשתכר גיעשה סעודה ובתוך הסעודה ישתה איזה כוס של כדי לקיים ימי משתה ושמחה. [כה"ח (אות טו)].

ג. סעודת פורים

מצוה להרבות בסעודת פורים. [רמ"א (רסי' תרצה)]. וכל סעודה שאוכל לכבוד פורים יש בה מצוה. [כן משמע מהרמ"א (שם), וכן מבואר בביאור הגר"א (שם)]. ומ"מ בסעודה אחת ביום יוצאים ידי חובה. [שו"ע ורמ"א (שם)]. והמנהג לקיימה אחרי מנחה. [רמ"א (שם)]. ועי' במשנה הלכות (חי"ז סי' צג) שאף באכילת ארוחת בוקר יידי"ח]. ומכל מקום נכון לאכול גם בלילה. [מ"ב (סי"ק א)].

ד. אכילת פת

יש אומרים שבסעודת פורים אין חובה לאכול פת. [מ"א (סי' תרצה ס"ק ט)]. וי"א שצריכה פת. [מ"ק (ד"ה ושט"ע) וערוה"ש (אות ז)]. וכן נראה עיקר. [כן משמע מסתימת המ"ב שהשמיט דעת המ"א הג"ל. ועי' בשבט הלוי (חי"א סי' רנ בהנה לסי' תרצה וחי"ד סי' נד אות ב)].

ה. הקיא סעודתו
מי שהקיא כל מאכלו, י"א שלא יצא ידי"ח הסעודה. [כת"ס (א"ח סי' צו ד"ה דוע דני"ל). ועי' כה"ח (סי' רעג אות ז)]. ועי"כ אם משער שלא נשאר במעויו כזית מסעודתו, יסעד שוב.

ו. ברכה אחרונה למי שהקיא סעודתו

מי שהקיא כל מאכלו או שתיתו אינו מברך ברכה אחרונה. [שערי"ת (סי' רח ס"ק א), בשם הברכ"י, גירות שמשון (סי' קפד), אמרי בינה (א"ח סי' יד), תורה לשמה (סי' קכה), הרצ"ב (חי"א סי' קסג) ושבט הלוי (חי"א סי' רה ד"ה סי' רח, וחי"ו סי' בא) דלא נרע מעיכול]. והדין כן אף אם מסופק אם נשאר במעויו כזית. [כה"ח (סי' קפד אות לד)]. ויש מי שאומר שחייב לברך. [קול אליהו (א"ח סי' ט), ועיי"ש שאם אכל כזית והקיא שיעור כזית בהא דזאי לא יברך אחריו]. והעיקר כדעה הראשונה, ומ"מ אם אפשר ראוי שלאכל שיעור לאחר הקאתו ע"מ להתחייב לכוי"ע, או ישמע הברכה מאחרים. [כה"ח (שם)].

דיני שתוי במצוות

א. ברכת המזון

אף מי שהשתכר כל כך שאינו יכול לדבר כראוי, יכול לברך ברכת המזון. [שו"ע (סי' קפה סעי' ד)]. מיהו אם השתכר לגמרי עד שאינו יכול לדבר לפני המלך, דעת השו"ע (סי' קפה סעי' ה) שאינו מברך, ואם בירך הוא ספק אם יצא. ויש חולקים שמוותר לו לברך אפי' לכתחלה (אחר שכבר שותה). ולמעשה עליו למברך, ואל שזוהר שלא יגיע ליד כך. ומ"מ אם הגיע לשכרותו של לוט (והוא העושה ואינו יודע מה עושה, כמבואר להלן) לכולי עלמא אינו מברך, שדינו כשוטה ופטור מכל המצוות. [מ"ב (ס"ק ו)].

ב. תפלה

שתה ובעינת יין בבת אחת, אל יתפלה עד שיסיר יינו. [שו"ע (סי' צט סעי' א)]. אא"כ יעבור זמן התפלה. [מ"ב (ס"ק א)]. והמנהג להקל בכל אופן ביניות שלנו שאינם חזקים. [רמ"א (שם סעי' א)]. ומ"מ יש להחמיר בדבר לכתחלה, פרט לפורים או יו"ט שיש מצוה לשתות יין. [מ"ב (שם) ומגן גבורים (שם אלף המגן סי' ה) ע"פ היש"ש (ביצה פ"ב סי' ה)]. ואם שותהו בתוך הסעודה יכול להתפלל בכל אופן. [מ"ב (ס"ק ב)]. ואם שתה יותר מרביעיית, אל יתפלה עד שיסיר יינו. ומ"מ אם הוא יכול לדבר לפני המלך אם התפלל תפלתו תפלה, ואם אינו יכול לדבר לפני המלך, תפלתו תועבה וצריך לחזור ולהתפלל כשיסיר יינו מעליו. [שו"ע (סעי' א)]. ואם התפלל כשהיה שכור כשכרותו של לוט, צריך לחזור, שפטור היה באותה שעה. [מ"ב (סס"ק יא)].

ג. פג יינו

אם פג יינו מותר לו להתפלל. וכל א' לפי מה שמרגיש שפג יינו. [שו"ע (שם סעי' א)].

ד. קריאת שמע

דין קרי"ש וברכותיה כדון תפלה. [רמ"א (שם סעי' א) ומ"ב (ס"ק ז)].

ה. תשלומים למי שהפסיד תפלתו מהמת שכרותו

אם עבר זמן התפלה, משלים אותה בתפלה שאחריה, כדון שוגג. [שו"ע (סי' צט סעי' א) ומ"ב (ס"ק ו)]. מיהו אם השתכר סמוך לסוף זמן מנחה עד כדי כך שלא יוכל להפיג את יינו בזמן קצר כזה, מזהי הוי, ולכו"ע אין לו תשלומין. [מ"ב (שם)]. והדין כן אף בפורים שיש מצוה לשתות יין, כי מבואר לעיל בזה הביאור הלכה שבכל אופן אין לזלזל בשום מצוה].

ו. שאר ברכות

יש אומרים ששיכור אפילו אינו יכול לדבר לפני המלך יכול לברך שאר הברכות (פרט לברכות ק"ש ובהמ"ז, ע"י לעיל). [רמ"א (סי' צט ססעי' א) ומ"ב (ס"ק יא)]. ויש מחמירים לכתחלה. [מ"ב (שם)]. ואם בירך כשהיה שכור כשכרותו של לוט צריך לחזור ולברך לכוי"ע. [מ"ב (שם)].

ז. הזיק

שכור שהזיק חייב לשלם אף אם הגיע לשכרותו של לוט. [ע"י רמב"ם (חובל פ"א הי"א), יש"ש (בי"ק פ"ג סי' ג) הביאו הרע"א (על השו"ע ח"י"מ סי' רלה סעי' כב וסי' שעה). ועיי"ש שמקבל דינו על מה שלא עצר ברוחו ושיכר עצמו שהשתגע, דאלי"כ ל שבקת חיי. ובדרך זה כתי' הבי"ח (תשובה כ"ד"ה ומשי"ח)]. ואף בפורים חייב. [יש"ש (שם) כי אין בנות רבתינו רק להשתכר להיות נרדם בשכרותו, ועי' לעיל שהבאנו מ"ח בביאור חובת השכירות בפורים]. וי"א שאדם המזיק מכח שמחת פורים, הואיל ונהגו (לפטור) פטור מלשלם. [רמ"א (סי' תרצב סעי' ב' ח"י"מ ססי' שעה)]. ויש מחלקים בין הזיק גדול לקטן, בין בגוף בין בממון. והמנהג לחייב בהיזק גדול. [מ"ב (ס"ק יג)]. ואם כוון להזיק חייב בכל אופן. [מ"ב (ס"ק יד)].

להאזנה לשיעורי בעמח"ס שמעתא עמיקתא שליט"א במספר ישיר 073-295-1244

✉ **הצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il**

© **שמעתא עמיקתא – להצלחת התורם ומשפחתו – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 0503-767-052**